

kaštel u Istri. Poglavlje o životu na selu obuhvaća svjedočanstva stranaca o izgledu, ponašanju, odijevanju i prehrani stanovništva, narodnim vjerovanjima, praznovjerjima i ostalim čimbenicima koji se odnose na način života na seoskom području. Izdvajaju se impresije o Ćićima i njihovu načinu života koje su često romantizirane (neobrazovani, nepredvidljivi, slaba morala, razbojnici...), a već Yriarte govori o ugroženosti istrorumunjskoga dijalekta. Zanimljive su i opaske o istarskom gospodarstvu, najčešće o proizvodnji vina i ulja.

Posljednja poglavlja posvećena su gradovima u današnjem slovenskom, odnosno talijanskom dijelu Istre. „Piran“ (354-365), „Kopar“ (366-373) i „Milje“ (374-377) predstavljeni su slikovitim opisima, pokojom informacijom o načinu života ljudi te ponajviše u kontekstu monopola u proizvodnji soli, što je bilo od velikoga gospodarskog i političkog značaja kroz povijest.

Završno poglavlje „Što se zatim dogodilo?“ donosi kratak pregled zbivanja u Istri nakon razdoblja koje se obrađuje u knjizi, točnije od kraja Prvoga svjetskog rata nadalje i to kroz prikaze na poštanskim markama. Knjiga završava popisom umjetnika i autora (383-384) te se na kraju čitatelja upućuje na slična djela istoga autora (385).

Istra i Kvarner očima stranaca – Istria and Kvarner through foreign eyes Sveina Mønneslanda izrazito je zanimljivo i korisno djelo koje sažima prošlost Istre i Kvarnera kroz opise i umjetničke prikaze stranaca okupljajući ih na jednome mjestu. Budući da svjedočanstva stranaca obuhvaćena ovom knjigom nisu uvijek prenesena cjelovito, ova knjiga, poput svojevrsnoga kataloga, pruža istraživačima i znatiželjnicima poticaj da se ozbiljnije posvete autorima, odnosno strancima koji su pisali o Istri i Kvarneru te njihovim djelima, stoga je poziv na istraživanje jedna od glavnih uloga i poruka ove knjige.

Gabriela Braić

Diana De Rosa, *Amene e dolci colline. Viaggio nell'Istria del Catasto franceschino 1818-1829*, Trieste: Comunicarte edizioni / Deputazione di storia patria per la Venezia Giulia, 2020., 304 str.

Prihodi od poreza na nekretnine uvijek su dobrodošli državnoj blagajni, a preduvjet je za njihovo ubiranje postojanje zemljišnoga katastra. Za zemljišnu izmjeru Istre austrijskim su činovnicima bile potrebne nepune četiri godine.

Počeli su krajem 1818. na sjeverozapadu poluotoka, a završili 1821. na kvarnerskim otocima.

Sam katastar, koji je po habsburškom vladaru Franji I. dobio ime Franciskanski, sastavljen je iz dva dijela, kartografskoga i opisnoga. Područja većih gradova crtana su u mjerilu 1 : 1440, a većina poluotoka u mjerilu 1 : 2880. Neurbanizirana zemljišta (ne zaboravimo, zbog poreza) detaljno su razdijeljena na 38 različitih tipova (ukrasni vrtovi, voćnjaci, povrtnjaci, vinogradi, hmeljnjiaci, uzgoj šafrana, uzgoj broća, uzgoj duhana, suhe livade, vlažne livade, livade s vočkama, pašnjaci, zajednički pašnjaci, močvare, močvare s trskom, oranica, ugar, oranica s vočkama, oranica s maslinama, oranica s vinovom lozom, oranica sa stablima i vinovom lozom, rižina polja, engleski vrt (park), kestenove šume, maslinici, bjelogorične šume, crnogorične šume, pješčane i šljunčane jame, glinene jame, tresetište, morske solane, šikara, guštici, mješovite šume, kamenolomi, otpad, jezera, bare, rijeke i potoci te gole stijene), zbog čega je Franciskanski katastar zlatni rudnik za proučavanje istarske prošlosti. Pored kartografskoga, i opisni dio ima veliku povijesnu vrijednost jer je zapravo (pored ostaloga) popis (istarskoga) stanovništva i domaćih životinja.

U počast dvjestogodišnjice toga velikog pothvata, 2020. svjetlo su dana ugledale dvije knjige. Na početku te godine Humanističko društvo Histria iz Kopra publiciralo je zbornik *Franciskanski katastar u Istri* (uredio Ivan Zupanc), a na njezinu je kraju izišla knjiga Diane De Rosa, koja će biti predstavljena podrobnije.

Knjiga *Amene e dolci colline* s podnaslovom *Viaggio nell'Istria del Catasto franceschino 1818-1829* publicirana je uz financijsku potporu Regije Veneto, a izdavači su Comunicarte Edizioni i Deputazione di storia patria per la Venezia Giulia. Djelo ima 304 stranice, od kojih je trećina (94) namijenjena kartografskim prikazima.

Nakon uvodne riječi o djelovanju političkih povjerenika koji su sastavljali opisni dio katastra i o nastanku samoga katastra, autorica knjigu dijeli na tri cjeline. U prvoj, „Lungo le coste dell'Adriatico“ (13-167), obrađuje obalni dio Istre, u drugoj, „Nell'interno“ (168-255), unutrašnjost poluotoka, a u zadnjoj, „Nelle isole del Quarnero“ (256-291), kvarnerske otoke.

Svaka od tih cjelina dijeli se još na kotare. U prvoj, obalnoj, nalazimo ih osam, svrstanih od zapada prema istoku (Kopar, Buje, Piran, Poreč, Vodnjan, Pula, Labin i Volosko, ali bez Rovinja), u drugoj, posvećenoj unutrašnjosti,

četiri (Buzet, Motovun, Pazin i Belaj), te u otočnoj samo dva (Cres i Mali Lošinj) jer nema Krka.

Autorica za svaki kotar donosi podatke (iz opisnoga dijela katastra) o pojedinim katastarskim općinama i karte (iz kartografskoga dijela) s tim katastarskim općinama. No, problem je što se ne naslućuje kriterij po kojemu su objavljeni podaci iz opisnoga dijela katastra, kao ni kriterij po kojemu je predstavljena samo polovica od svih istarskih katastarskih općina.

Na kraju knjige pridodan je sustav znakova s objašnjenjima značenja, odnosno kartografski ili topografski ključ koji je rabljen pri izradi planova i pomoću kojega se mogu čitati objavljene katastarske mape (karte). Knjiga se zaključuje rječnikom (glosarom) manje poznatih pojmova, signaturom objavljenih mapa, zahvalama i kazalom.

S obzirom na količinu podataka o stanovništvu i domaćim životinjama, svakako nedostaje nekakav tablični prikaz tih brojeva koji su jednostavno izgubljeni u tekstu. Da su kojim slučajem sustavno obrađene sve katastarske općine, dobio bi se izvanredan popis stanovništva (i domaćih životinja). Stječe se dojam da je – uza sav uloženi trud (vrijeme, pa i novac) – propuštena prilika za jedno zaista monumentalno djelo o Istri na početku 19. stoljeća. Ovako knjiga ostaje na stupnju objave izvora, bez komentara, analize i sinteze, što bi joj dalo puno veću znanstvenu vrijednost. Bez obzira na sve navedeno, svaki ljubitelj Istre i njezine povijesti morao bi ovu knjigu Diane De Rosa imati na svojoj knjižnoj polici.

Ivica Pletikosić

Egbert Peinhopf, *Als Istrien noch bei Österreich war. Die Erschließung des magischen Dreiecks unter dem Doppeladler*, Berndorf: Kral-Verlag, 2022., 351 str.

Knjiga *Als Istrien noch bei Österreich war. Die Erschließung des magischen Dreiecks unter dem Doppeladler* treće je djelo Egberta Peinhopfa o Istri. Prve dvije knjige vezane su isključivo za povijest tračničkoga prometa: *Eisenbahnen in Istrien. Einst und heute* (2017.) i *Eisenbahn – Impressionen aus Istrien* (2017.). Pod naslovom *Kada je Istra još bila dio Austrije. Razvoj magičnoga trokuta pod dvoglavim orlom* autor opisuje istarski poluotok, smješten unutar zamišljenoga